

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Pat és származékal. A *Pat* bokor ugyancsak népes. A jelenkorból és a régiségből a következőket szedtük össze a teljesség igénye nélkül: *Pat, Páth, Páttalva, Páthi, Pagy, Págy, Paty, Páty, Pátyi, Pata, Pataháza, Pote (Pottleke-réte, vására, földe, kereke, sukateleke), Potunburg és Dorf (= Pottfalva), Potsneusiedel (= Lajtaújfalu), Pataj, Patacs (Potoacs, ~ a, ~ án, ~ in), Patas, Patos, Patosfa, Patan (Poton, Padány), Patony, Patona, Potyond, Patka (Potka), Pátka s talán Potl, Potli, Potul (Patlan, Petlin, Petentelek?).*

A *Pot, Pat* itt világosan személynév. *Wertner* szerint a német *Botho, Potho* (Nyr. 41: 5.). Talán ezzel függ össze, hogy ezek a helynevek csaknem mind a nyugati országrészen (Dunántúlon) vannak. B. Zs.

A **Barok-hoz** (F. és E. 1926. 2. szám). *Dornyay* Bélának e helynevműkhöz fűzött megállapításai, sajnos, egytől-egyik tévesek. Az Isztimér—Kúti határában lévő, szerinte *Barok* (!) hegy-völgy düllőnévhez egy elpusztult falut akarván szerezni, ebbeli igyekezetében *Csánki* és *Károly* munkáit, melyekre t. i. föltevéseit alapítja, úgy látom, nem kellő gondal olvasta el.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy *Pesty* ismert kéziratosa helynévgyűjteményében, mely minden bizonnyal megbízhatóbb, mint a katonai térkép, *Barok* alak nem fordul elő. Ebben a következő düllőnevek szerepelnek: *Burok-Ried, Burok-Wald* és *Burok-Graben*, Isztimér,

Burok-düllő és *Buroki-hegy* Kúti határában, tehát mindig *u*-val. A katonai térképen *Barok-hegy* van ugyan, de mellette még *Kisburok-part* és *Burok-Thal* szerepel, tehát e szerint is valószínű, hogy a *Barok* és nem a *Burok* az előírás.

Nagyobb tévedés azonban ennél szerzőnek az az állítása, hogy a Felcsúthoz tartozó s a Bicske—Szári vasútvonal két oldalán fekvő két *Barok-pusztá*, az egyik *Óbarok* (!), a másik meg *Újbarok*, fiatal, sőt XVIII. sz.-i eredetű, mert mint D. mondja, régi oklevelek nem említik őket. Aki a vidék településtörténetével foglalkozott, ezt eleve kétségbe vonja. Ha *Károly* könyvének D. idézte lapját (III: 158.) megnézzük, ott azt olvashatjuk, hogy az 1339-ben egyezkedés alatt lévő *Sorul* nemesi prédiának egyik szomszédja *Barok* (Baruk) is. Hogy ez nem D. Barokja, ahhoz semmi kétség sem férhet, mert az idézett munkákból tudjuk, hogy a ma már nem létező *Sorul* itt volt Felcsut szomszédjában s itt vannak az oklevélben felsorolt, vele határos többi falvak is, jelesül Bicske, Szár, Boglár stb. Hogy ez a *Barok* már ebben a korban egyházas, tehát nagyobb hely volt, az 1332-es pápai adóösszeírások igazolják. Hogy az 1365.-i *Csánki* idézte nemzeti múzeumi oklevél is erre a Barokra (Borok) vonatkozik, amit D. kétségbe von, ahhoz nem szükséges az eredeti oklevél megnézni, elég, ha *Csánki Sorul* címszavát keressük fel. A két birtok ott ismét egymás szomszédjaként van említve. De elég annyi annak igazo-

lására, hogy sem *Csánki*, sem *Károly* nem tévedett.

Van aztán egy másik ilyenformájú fejemregyei helynév, nevezetesen *Barch* s úgy látszik ez tévesztette meg D.-t, mert mindazt, ami erről szól, az általa iavorizált Barokra vonatkoztatja. Ez a *Barch* egy ugyancsak 1365-ös fehérvári lovagrendi oklevélben is előfordul (*Károly* i. m.). Ez azonban, amint a pereskedő felek és faluk nevéből világosan kitűnik, Fehérvár szomszédságában Moha, Almás stb. között feküdt, vagyis újra nem D. Barokja.

Ezt a birtokot sok mással együtt III. Béla (ill. anyja) ajándékozta 1193-ban a fehérvári keresztieseknek. Ez az eredeti, ma is kiadatlan oklevélben *Jakubovich E.* múzeumi kollegám szerint *Borz*-nak van írva (így közli azt Csánki is), a későbbi századokban pedig *Barch*, *Barcz*, *Baräcz*, *Barcs* alakokban fordul elő. Ezt az első alakot *Borsz*-nak (*Bársz*), *Borz*-nak (*Barcz*), vagy esetleg *Borcs*-nak kell olvasnunk. Bármint legyen is tálán egy török személynevet (*borsz*, *borc* = tigris, v. ö. *La* + *borc* folyó, *Melich* v. *Borcs* + *ul* = Bors + fia, Nagy László, 1. lentebb) kereshetünk benne, amiben éppen ezen a területen semmi meglepő nincs.¹⁾ De ezzel most nem foglalkozunk. Bennünket az érdekel, hogy ez a birtok, mint a későbbi oklevelekből megtudjuk, pompás föld volt, gazdag földműveléssel, malomokkal, állattartással stb. A kívánatos javak miatt aztán évszázadokon át birtokháborítási perek tárgya lett a szomszédos községek, illetőleg birtokosok, legsűrűbben a szomszédos mohaj és iszakai nemesek és a fehérvári káptalan almási emberei között. Így pld. 1374-ben is az erőszakos foglalások miatt Imre nádor pa-

rancsára megjárják a birtok határát (az oklevelet közli *Károly* i. m. *Szent Borbála* cím alatt), s a helynevek tömegéből világosan kiderül, hogy az a *Borz* Almás, Igar, Zámor, Kér, Moha, Iszka között feküdt. (Érdekes és ritka eset, hogy a helynevek közül az *Árpád-völgye* (!!)) ma is megvan, sőt megvolt már 1193-ban, tehát bizonyára még előbb is). Vagyis ez a *Borz* puszta, a későbbi „Keresztiesek majorja“, azonos az akkor a mai *Keresztes* falut is magában foglaló, most is meglévő *Szent Borbála* pusztával Fejérvár ék.-i határszélén. Ezt az új nevet pedig a XV. sz. közepén kapta Szent Barbara asszony tiszteletére épült kis templomáról. Régi neve persze ezzel elenyészett. Hogy a D. által *Károly* könyvéből felhozott 1391.-i oklevélben is erről a birtokról van szó, abban semmi kétség, mert hiszen ugyanazok a személy és helynevek fordulnak elő benne, amelyek 1374-ben, sőt *Károly* világosan megmondja (Fejér vm. tört. és rég. évkönyve 1893. 167.), hogy *Barch* = Szent Borbála puszta. (Az csak tiszta véletlen, hogy ezt az oklevelet nagy művében a bicskői Baroknál hozza fel.) A birtok, persze új nevének, később is sűrűn előfordul oklevelekben, éppen mert értékes volt (K. szerint a legjobb buzatermő helye a megyének), legutoljára a török előtt 1538-ban. Előfordul a D. által említett 1460-as oklevélben is (*Károly* IV : 395., V : 313.) s mindig kétségtelenül erről a gazdag birtokról van szó.

Elég az hozzá, hogy D. mai Barok (Burok) diülőneve, mely egy teljesen barátságtalan, földművelésre alkalmatlan, Pesty közlője szerint (a falu jegyzője) svájci jellegű, hegy v. völgynév, helységnevképpen az eddig ismert adatok alapján a régiségből ki nem mutatható és semmi köze a csúti Barokhoz v. almásf

¹⁾ A *Szák* nemzetség egyik tagja viselte 1200 előtt a *Barc* nevet (*Karácsonyi* : M. N. III. 39.)

Borz-Borbálához. Úgy látszik egyszerű helynév. (Erről még alább.)

Hogy a *Mellér—Millár*, D. szerint talán a mai Burok-völgy, annyi, mint *Mély + ér*, azt a nyelvészet nem fogadja el (l. M. Ny. 1913.). Az eredeti név itt *Millár—Milár*. V. ö. *Imér* és *Imár*, *Teszér* és *Taszár* stb. A *Mellér* a német *Meiler*-ből (= szénégető kupac) lett szláv *milir* = *milár* = *milár*, ami ezen a vidéken tárgyilag nagyon is érthető. *Milár* régen nagyobbacska falu volt s első lakói talán tót (cseh) telepesek lehettek. Hogy ebből a helynévből aztán pataknev is lehetett, egészen közönséges, pld. *Szénégető pataka*. Közéleben van a *Gaja patak*. Ez is szláv szó (gaj = haj = erdő). A szláv szó korán átkerült a magyar nyelvbe; a régiségben „multitudo arborum“ jelentésben jegyzik föl. *Gaj-erdő*, *Tölös-gaja* (= Tölgyes gaja, Vasm.) gyakori dülőnév. *Gaj*, *Gaja*, *Gallya*, *Galla* (?) erdő, hegy, patak és helyneveink idevalók. (A Bánhida mellett fekvő két, ma német lakosú *Gallát* a környező magyarság ma is *Gajá*-nak mondja). Szomszédja ennek a régényes *Cuha-völgy*. Ez is szláv eredetű. *Szuha* = száraz; v. ö. *Száráz—Gerencze* u. o. (sz c-re szobor = cobor). *Gérence*, *Torna*, *Bitva*-patak szintén régi, gyaníthatólag honfoglalás előtti szláv pataknevek. Hogy szláv helynév sok van itt a Nagybakonyban, köztudomású.

Iszka sem függ össze a szláv *szkála* = szikla szóval. Az alkalmazsint *Jaszka* = *Joszka* = *Iszka* fejlődésű sz. név.

Baroch, *Barach*, *Boroch*, *Barak*, *Borok*, *Boruk* (a *ch* ez esetben alkalmazsint *k*) nagyon gyakori személynemzetség- és helynév a régiességben (pld. a *Vár. Reg.*-ban is). Hogy ez a zsidó *Baruch* sz. névből származna, amint *Nagy Géza* bizonyára

a fejemegyei mohammedán *kalizok* ilyen bibliai nevei után ítélve állítja, hangtörténetileg nagyon is valószínű. Abból a *Pasztuch* = *Pásztó*, *Enech* = *Enő* stb. analógiájára idővel alkalmasint *Baró* lett volna. Szerintünk e szónak törökös alakja van s lehetségesnek tartjuk, hogy igéből képezett névszó. személynév.¹⁾

Hogy az Isztimér—Küti határában lévő *Burog*, *Burok* (német ajkon *Vuruk* pld. *Barhara* = *Warwara*, *Bitva*-patak = *Vitve* stb.; mindkét helyen németek, Kútin tótok is laknak), meg a *Barok*, *Borok* nem ugyanaz a szó.

¹⁾ Ennek nyelvészeti igazolását nem tudjuk ugyan adni, de egy-két egyéb, talán idevonatkoztatható érvet mégis felemlíthetünk. *Gyórfás* (Jász kunok) említ 1513-ból a nagykun Kolbasszékban egy *Borougház* nevű telepét. *Borong* itt kétségtelenül kun személynév, alakilag talán megfelel a *Boruk*-nak. Ugyancsak onnan említ Gy. egy *Demetrius Barog*-ot 1521-ből. Ez is mintha közel állana hozzá.

Gyórfy István kollegám szíves közlése szerint *Barak* családnév, ma is közönséges Hajduböszörményben, a *Barok* pedig Hajdudházson. *Barak-kütyje* volt a múlt század elején a debreceni határban a Kadarcs ér mellett (Debreccen levéltára., 53. sz. térkép). Ezek a családok szerint a Nagykunságból telepedtek át a Hajdúságba a török pusztulás után.

Baranyában volt 1280-ban *Bark*-, *Bork*-, *Borok*-falva, mely 1395-ben kozári *uguch* (v. ö. *Egecs*) nejkének birtoka (*Zichy Oktár* IV. 1:95). A *Kozár* és *Ügücs* így együtt, talán szintén mond valamit *Borok* érdekében. R. Nagy László kollegám utólag volt szíves értesíteni, hogy ez a név a középzásiai törökség közt is használatban volt. (A. de Levchine: *Descript. des Hordes et des steppes de Kirghis-Kazaks*, Paris 1840. „Barak a kirgizek hatalmas szultánja 1748.”)

A *Detrek* - em, *Bihar* + om stb. továbbképzett személynemek mintájára, talán idetartozik a *Borok* - un (Filius Gyula, 1222., V. R.) és főbb *Barok* + ovy személynemzetségek, sőt talán a *sa* kicsinyítővel alkotott *Borok* + sa = *Borak* + csa = *Boracska* fejemegyei nemzetség-helynév is. (V. ö. *Janosse* = *Janosfyw* sorul család, Csánki III. 373. stb.).

Nekünk az is feltűnik, hogy a bicskei *Barok*-közvetlen szomszédai közül három, nevezetesen *Boglár*, *Csut* és *Sorul* török (besenyő ?) neveknek látszanak. *Boglárról* (Bak + lár = a *Bak* nemzetségbeliek telepe), ezt már kimutatta Ka-

s Baroktól (Borok) *Burok* aligha fejlődhet, hanem inkább megfordítva, nagyon is lehetséges. $U > o$ fejlődés csak a magyarban van, de sem a németben, sem a főtban nincs. Pld. ómagyar *uruszág*, mai magyar *ország*, *urusz* = *oros* stb. Ez a név eredetileg is *Burok* (Buruk, Burog, Burug) lehetett s ebben az alakban maradt ránk. *Csánki* említ egy *Burok* pusztát Borsódból 1474-ből. Ezt ma is így hívják. Hogy a szónak mi az etimonia, nehéz megmondani. Azt gondoljuk, hogy a *borít* = *burit* (török *bur* + *mak* = betakarni) igéből képzett *burok* = *burrog* szavunk lappang benne, melynek jelentése takaró, homlok, föld ág, „melynek nem világos, de valószínűleg idetartozó képzései az erdélyi *burros* = *burus* = lombos, terebélyes fa“ *Et Sz.* „borít“) olyan képzetkörből való helynév volna tehát, mint a közismert *Mező* v. *Fedő* (Feduh, Fedémes, Fedend), melyek elsődlegesen betakart, befedett helyet jelentenek, jóllehet ma a *mező* szóban pld. nem érezzük a *mez*-t, hanem a fűtakarót. A hely természete, t. i. erdővel borított hegy, ennek a magyarozatnak mintha megfelelné. Alkalmassint tehát a hegyet hívták először *Burok*-nak s erről kapta nevét az árok, a völgy, a part és a dűlő. Somogyban különben ma is van egy *Lepled* pusztá (Inke mellett, első említése 1269-ben), *Lepledő* egy magasabban fekvő határ-rész neve Nyárlón (Bihar, Pesty), a göcseji Barabásszegén egy *Lebenye*

rácsonyi. *Csut* régi fejérmegyei nemzetségnév. Talán lehetséges, hogy az *Csut* *ul* (r) *ul* (r) *ul* *ul* *ul* *ul* rövidült meg. Ilyen fejérmegyei családok is ismerünk. Budán is volt régen egy *Csutul* nevű szőlőhegy. Tudjuk, hogy itt is laktak besenyők, *Sor* *ul* olyan képzőnek látszik, mint *Bota* *ul* *ul* és *Borcs* *ol* (*Bota* vagyis *Teve*, *fi* és *Bors* *ul* *fi*, *M. Ny.* 1922., '926.). Mindez persze csak föltevés, de talán olyan, ami a település történetének mégsem egészen érdektelen. Az is mond talán valamit, hogy ezek a helyek közbirtokosságok voltak.

nevü dűlő. Ilyen képzetkörből lehet még *Tetőlten* (= tetőtlen) és *Terebes* (= terebélyes) helyneveink is.

Balatonudvariban van egy *Burka-völgy* (*Jankó*: Balaton). *Burka* lehet családmév is; de alig kétséges, hogy ebben is a *burok* szó van. (V. ö. ehhez *burkos* = *burtos* = *burtukos* (Erdély) = lombos, *burkós idő* (Veszprém) = borús idő, *burtok* (Erdély) = lombos ág. A *burka* ezekből talán levezethető, de lehetséges más magyarázata is.

Bátky Zsigmond.

A francia földmivelő lakosság csökkenése és idegenek bevándorlása Franciaországba.

„Franciaországban a föld nem ér annyit, mint Németországban. Ha Elzász-Lothringia francia kézre kerül, akkor ott is kevesebbet fog érni a föld, mint a mekkora értéke van annak német uralom alatt“. Ezt a véleményt a sorok írója 1918 novemberének elején olvasta Lothringiában egy ottani német újságban. Hogy a föld Franciaországban ma is tényleg keveset ér, az kitűnik Mauco G.-nek „Les Étrangers dans les campagnes françaises“ című dolgozatából, amely az „Annales de Géographie“ folyó évi márciusi számában jelent meg. Szerző szerint, ha valaki Olaszországban ma elad 4 vagy 5 hektár földet, kap érte 30—40.000 lírát, ezen az összegben vehet Franciaországban 40—50 hektár földet, azonos minőségűt. Már a világháború előtt kezdett a francia föld értéke csökkenni, p. o. Armagnac-ban 1883-ban 133 hektár kiterjedésű földbirtokot eladtak 140.000 frankért, ugyanazt 1907-ben már csak negyedáron tudták értékesíteni. A föld értékcsökkenésének oka a mezőgazdasággal foglalkozó népesség fogyása, amit előidézett a falu egy részének a városba való beköltözése, a világhá-

ború réngeteg vérvesztése. A földmivelő népesség megritkulására befolyással van Franciaországban még a lassú népszaporodás. Franciaország egész lakosságának 1851ben 74-5% volt földmivelő, 1921-ben már csak 53-6%. 1911-ben a földműves foglalkozást űző keresők száma 5,300.000; 1923-ban már 1,400.000 kereső földművessel van kevesebb, azaz azok száma már csak 3,900.000. A földműves keresőknek ezt az óriási mértékben való megritkulását igen erősen érzi az ország mezőgazdasága; nagy, földművelésre alkalmas területeken maradt a föld megműveletlenül a világháború után a munkás kezek hiányában. A bajon próbáltak segíteni. Már a világháborút megelőző időben mentek Franciaországba munkát keresni belgák, olaszok, spanyolok és svájciak, akik közül sokan végleg ott is maradtak. A háború után a föld olcsóbb volt, a kedvezőbb kereseti viszonyok ezeknek bevándorlását nagy mérvűvé tette. Az idegenek beözönlését maguk a franciák is elősegítették, csak hogy parlagon maradt földjeik ismét művelés alá kerüljenek. Némelyek belga, sőt még franciaországi lapokban is úgy hirdették birtokaik bérbeadását, hogy belga bérlőt előnyben részesítenek. Az ország SW-i részén néhol, mint p. o. Toulouse-ban, Gers-ben olyan hivatalok nyertek szervezést, amelyeknek feladatai olasz állampolgároknak francia földbirtokokon földművesekként való elhelyezése. Az idegen nemzetiségű földművesek beköltözése következtében elhagyott szántóföldek ismét művelés alá kerülnek, sőt a föld ára is kezd emelkedni, minthogy a beköltözött földművesek nemcsak bérlők akarnak maradni, hanem részben földbirtokok megszerzésére is törekednek. 1921-ben 5110 külföldi állampolgárnak van földbirtoka, amely

összesen 3344-43 km²; továbbá az országban van még 7265 külföldi bérlő és majoros, közöttük legtöbb a belga, a belgák után pedig az olaszok következnek. Az összes olasz földművesek (birtokosok, bérlők, majorosok) száma 1921-ben 2265 volt. Az olaszok száma Franciaország SW-i részén erősen növekszik, már 1924-ben pusztán ide 4000 olasz költözött be, köztük 2500 majoros. Olasz hivatalos és félhivatalos körök rendszerint támogatják az olaszoknak Franciaországba való beköltözését. Az olasz földműveseken kívül megtelepedtek az ország SW-i révén olasz ügyvédek és iparosok is; az olaszoknak pénzügyeit olasz bank intézi. Előfordul ugyan az is, hogy Olaszország megnehezíti az erős, munkaképes férfiak kiköltözését. Így azután előfordult az, hogy egy francia földbirtokos, hogy hamarabb megérkezzenek a számára Olaszországból jelentkezett földművesek, velük Lourdes búcsújáró helyre szóló jegyet vettetett. Az idegen földműveseknek Franciaországba történő nagyszámú beköltözése némelyeket aggodalomba ejtett. Az a dolgozat, amelyből az előbb felsorolt adatok származnak, a beköltözők értéket, a bevándorlás következményeit kívánta vizsgálat alá venni. Szerző művének végén megállapítja, hogy a bevándorlás elkerülhetetlen, jó következményei gazdasági téren vannak (meg nem művelt földek ismét művelés alá kerülnek, a föld értéke emelkedik, a lentermelés és selyemhernyótenyésztés a beköltözők révén válik ismét intenzívebbé, illetve nyer SW-on meghonosítást), azonban hátrányai is vannak, p. o. meg van a lehetőség arra, hogy olasz nemzeti-ségi szigetek keletkezzenek távol az olasz határtól.

A Nyír, „Nyírség“ és nyírfa szavak eredete. Általánosan ismert és elfogadott nézet, hogy a Nyírség elnevezés a nyírfaerdők után származik. Azonban én a Nyírség és a Nyírfa szavak eredetét kutatva, épen az ellenkező eredményre jutottam: azaz nem a Nyírfák után kapta a nevét a Nyírség és a Nyír, hanem megfordítva, a Nyír elnevezés után a Nyírfa, a Betula.

Dehát akkor mit jelentett a „nyír“ elnevezés?

Először is azt kell megállapítanunk, hogy a régi kútforrásaink többször használják a Nyír és Nyr elnevezést, mint a „Nyírséget“, sőt azt hiszem, hogy a Nyírség szó egészen újabb keletű. Különbözik magának Nyíregyháza városának a nevében is benne van az „ecclesia de Nyír“ lefordításának megfelelően a Nyír szó. Éppen azért Nyíregyháza mindig hosszú i-vel írandó.

Van még Hazánkban még egy másik „nyír“ terület is, Erdélyben, Háromszékben, amely csodálatosképpen hasonló homokbuckás mocsaras terület, mint a Nyírség, s amelynek a fenekeiben szintén nyírfaerdőkkel övezett lápok szárai húzódnak meg. Ezt a területet régi jó székely-magyar nyelven mind a mai napig „Rétyi nyírnek“ nevezik, amennyiben Réty község határában fekszik.

Úgy látszik tehát, hogy a nyír szó egykor mocsaras-lápos helyet jelentett. Tényleg Melius Péter 1578-ban megjelent Herbarium című könyvében egyik helyen a következőt olvashatjuk: „Toroknak öröme az szilvalevelű fű, sok terem a réteken, a nyírben“. Egy másik helyen pedig ez áll: Ha az ericanac nyíri cyprusnak vizét veszed, stb. Ez utóbbihoz magyarul meg kell jegyeznem, hogy a Melius által „ericanac“ nevezett növény tulajdonképpen Calluna, Er-

délyben a homokos, lápos helyek jellemző növénye.

Azt látjuk tehát, hogy e régi magyar botanikai munka a nyír és nyíri elnevezés alatt mocsarat és lápot értett.

Hát az összehasonlító nyelvészet mit tud a nyír szóról?

Munkácsi Bernát szerint a vogul, votják, zürjén, finn, csuvasz, stb. nyelvekben nyar, nyor, nyer, nyür, nyur, nyoro, nüre szavak mind mocsárt, lápot, sárt, nyirkost, nedvest, mocsaras talajt jelentenek. A votják nyur-kiz mocsári fenyőt a nyur-muli pedig mocsári boggyót, áfonyát, tehát hegyi, lápi növényt s a kaz. . .*) nyures egyenesen mocsarast jelent.

Az ősmagyar nyelvben tehát a nyír szó valami hasonlót jelentett, mint a rokon nyelvekben, amit még bizonyít a nyirk, nyirok és nyirkos szavaknak mai jelentése is. Már Munkácsi is a Nyírség, Nyír-egyháza stb. szavakban a mocsár és láp ősi alakját sejtette, anélkül, hogy a Nyírség természeti viszonyait közelebbről ismerte volna.

De ha a nyír szó eredetileg is a Betula albat, azaz a nyírfát jelentette volna, akkor sem lehet belőle helyesen képezni a „Nyírséget“, legfeljebb csak Nyír-est vagy Nyír-jest. A magyar sohse nevezte a tölgyerdőt tölgyesnek, a fűzerdőt fűzesnek, hanem tölgyesnek és fűzesnek.

Ezek után úgy gondolom, bizonyosnak vehetjük, hogy az ősi „Nyír“ és „Nyírség“ szavak mocsaras-lápos területet jelentettek, s amelyek után van elnevezve ezen területek jellemző fája, a Nyír-fa, amely név tehát egyértelmű láp-fa, vagy mocsár-fa elnevezéssel.

Az újabb időkben azután a nyír szó eredeti jelentése feledésbe ment s viszont a Nyír-fa használatánál a

*) Munkácsi is így közli.

„fa“ elmaradt, hisz rendszeren csak tölgy, kőris és bükkerdőkről beszélünk és így manapság már Nyír alatt a *Betula*-t értjük. A szó származását ismerve, azonban helyesen csak Nyírfát és nem Nyírt használhatunk.

Nagy Jenő.

Barnag (falu Veszprémben). Első alakja (1082?) *Burlog*, azután *Borlog*, *Barlag*, *Barnak*, *Barnag*. Aligha kétséges, hogy a szláv *brlog*, cseh-től *borloh* = kunyhó, vacok, *barlang* szóval függ össze. Magyar tárgyi megfelelője az *ireg*, szanaszét az országban (*Ireg*, *Ürög*, *Ürögd*), mely első helyen a remetelakásul szolgáló *üreg*-től kapta nevét (*Pais*: M. Ny. 1926). Baatonkenesén *Likak*-nak hívják a régi barlanglakásokat. *Liki* volt Biharban, *Likiablánc* Vasban, *Agyaglik* pusztá Pápa mellett, *Likivarsány* Győrben stb. Egy *Likadi* nevű szolgát ugyancsak Győrből említenek 1095-ből (*Okl. Sz.*). A győr—soproni alföldön gyakori a *Likócs* dülönév. Egy ilyen pusztát *Lipszky* is említ Győrből. Hogy ez, többesben *Likócsok*, kicsinyítés a *lik*-ből, Pesty kzeiratának beküldői egybehangzólag állítják.

Brlöh, *Brlöhy* cseh személynevet említ *Miklosich* (*Denkschriften d. Kais. Akademie etc. Wien XXIII. 148.*). Lehetséges tehát az is, hogy községünk neve cseh személynév. Hogy ezen a vidéken korai cseh telepések voltak (pld. Csékút) köztudomású. De az is lehet, hogy a név még korábbi, (*Barlogh* nemes család van Zemplénben is).

A magyar *barlang* szóban az *n* a *g* előtt későbbi járulékhangzó, pld. *ördög* és *ördöng*. A helynév, tehát a régi alakot örözte meg. Az *l-n* változásra v. ö.: *Barlabás* és *Barnabás*, *Börzölce* és *Börzönce*, stb. *Bornak* = *Bornok* = *Barnak* pusztá van Zalában, *Pornok* = *Parnok* = *Parnak*

pedig Komáromban. Azt hisszük, ezek is idevalók (v. ö. *Etym. Sz.*: barlang).

Bátky Zs.

A **Bakony**-hoz. Ma már alig kétséges, hogy *Bakony* nevünk (régén *Bukon*, *Bokon*) magyar személynév (l. pld. *M. Ny.* 1925. 152.) s alkalmásint a régi magyar *Bok* (V. R.: *Boc*) személynév *m* (*n*, *ny*) képzős származéka, amire olyan sok példánk van. Előfordulásához a következő adatokat szolgáltatjuk: *Bokom* határnév Kecsesdzilváson (Szolnok-Doboka m.) 1732-ből (*Kádár*, Monogr. IV. 259). *Bakomi völgy* Farnad és Cseke között Esztergom—Bars határán. *Bokond* szőlőhegy Zomboron, Zemplén m. *Bakonszeg* falu Biharban a Berettyó mellett. *Bakon* itt alkalmásint pataknev lehetett.

B. Zs.

Imár-ere és **Imár-rét** Keszegfalva határában Komárom mellett. Karácsonyi János a *M. Ny.* XXII. 208. lapján kimutatta, miképpen lett a nyitrai *Ilmér* falu neve *Ürmény*-nyé s felemlíti, hogy a XIII. sz.-ban gyakori az *Ilmér* név. Az egyik komáromi várjobbágnak *terra Ilmér* nevű birtokát még 1268-ban is emlegetik. *Ülmér* határnév ma is él Sümeg mellett. Minthogy az *Ilmér*-nek *Ilmár* alakja is volt e korban (v. ö. *Milér* és *Milár*, *Vinér* és *Vinár* stb.), melyből az *l* éppúgy kiesett, mint pld. ebben: *moln* = *món* = malom, nem kétséges, hogy a fenti helynév is ebből a személynévből lett. A veszprémi *Ilmár*: (1234-i) ma *Imár* néven él tovább. A keszegfalvi rétet *Imár* és *Zimár*-réznek hívják. (V. ö. ehhez *ep-lény* = *eprény* = *zeplény* = a szántalpak keresztfája s ebből *Eplény* falu neve Zirc mellett, vagy *erge* = patak, a szabolcsi Rétközben *Zerge*.)

B. Zs.